

C) *Plotinus et Neoplatonici*: Docent, sicut Plato, in hominis anima præter sensum et opinionem «esse *rationem* et *intelligentiam*; quarum illa, utpote mere discursiva sive ratiocinativa, a sensu et intelligentia, inter quæ veluti media reperitur, omnino discriminatur, eo quod sensus intuitionem sensibilibum, intelligentia intuitionem intelligibilium sibi vendicant. Ratio discurrere quidem seu ratiocinari potest, tam circa intelligibilia, quam circa sensibilia, ita tamen ut intelligibilia nonnisi in imaginibus, quibus repræsentantur in anima, cognoscat; quæ imagines ab *intelligentia* ad rationem derivantur. *Intelligentia* sive intellectus versatur circa intelligibile *purum*, sive circa id, quod per seipsum, ex se ipso et immediate, absque omni specie sive imagine, intelligibile existit. Intelligibilia hujusmodi in ipso intellectu continentur et præhabentur; quinimmo intellectus sive *intelligentia*, ejus actus intelligendi, et intelligibile purum, quod est ipsius objectum, sunt unum atque omnino idem esse.

Attamen, quamvis anima intelligibilia *pura* in se contineat, *confuse* tantum continet; unde, ut ea distincte cognoscat, opus est, ut ab Intelligentia Suprema, quæ ab *Uno Absoluto* fluit vel emanat, illuminentur. Hæc porro intelligentia, a qua intelligibilia in anima illuminantur, ut *actu* et distincte ab ipsa noscantur, quamvis supra singulas animas sit, eis tamen communicatur; ex quo animæ *intellectuales* nominantur et intellectum obtinent.

Postquam anima, ex illuminatione præfatæ Intelligentiæ, intelligibilia *pura* quasi per conversionem supra seipsam agnovit, paulatim ejus intellectus purificatur et simplificatur, donec ad eum perveniat statur, in quo, sensibilia omnia et ipsa intelligibilia pura transcendens, destruitur *dualitas* ipsa

gendi facultatem, nimirum, *intellectum* et *rationem*; sed longe probabilius habemus, his nominibus unicam potentiam designare voluisse. Non diffiteor tamen, dubia quædam verba in eo occurrere, nec satis perspicue loqui, dum de intellectu *agente* et de intellectu *separato* et *immixto* sermonem facit.

primitiva subjecti et objecti, et anima percipit et agnoscit, se unam eandemque rem existere cum *Uno* sive *Absolute*. Immo etiam agnoscit, *Unum* esse supra intelligentiam, supra animam, supra ipsum ens, supra omne, quod sensu aut intellectu cognosci potest; cujus agnitionis ultimus terminus ac postrema perfectio est, ut anima ab *Uno* et in *Uno* ita absorbeatur, ut, in silentio absoluto veluti quiescens, omni cogitatione vacua remaneat, ipsamque sui ipsius conscientiam amittat. Facultas ista, seu potius functio *superessentialis* et *superintelligens*, ut Neoplatonici vocant, qua hominis animus cum *Uno*, ut primo omnium principio, modo nunc exposito conjungitur, a Plotino *extasis*, a Proclo vero *mania divina*, *enthusiasmus*, *illuminatio* nuncupatur.

Ex brevi ista synopsi Plotini et Neoplatonicorum systematis circa intellectum tria colligere pronum est:

1.º Systema neoplatonicum circa mentem humanam pantheismum simul ac mysticismum involvere.

2.º Mysticismum hujus scholæ longe distare a mysticismo scriptorum et philosophorum, qui inter catholicos floruerunt¹.

3.º Abnormis et periculosa opinio Averrois et aliorum Arabum circa intellectum agentem separatam ab anima, et intellectum tantum *passivum*, id est, cogitativam illuminantem, probabilius ortum duxit ex Neoplatonicorum sententia affirmante, Intelligentiam Supremam illuminare intelligibi-

¹ Vehementer idcirco falluntur, qui scriptores istos, ac inter alios Clementem Alexandrinum, Origenem, S. Augustinum, S. Bonaventuram, Taulerum, tamquam mysticismi neoplatonici sectatores traducunt; nec enim illorum ullus, ut sexcenta alia omittam, regenerationem illam Neoplatonicorum admissit, qua anima ab *Uno* et in *Uno* ita absorbetur, ut cum ipso confundatur et identificetur, cognitionem omnem exuens, atque sui conscientiam et individuum personalitatem amittens. Ubinam gentium Taulerus, Suso, vel alii christiani tractatores ipsius mysticismi moralis et supernaturalis, docuerunt, Deum non aliter colendum quam absoluto silentio et ignorantia confessione?

lia in intellectu contenta, ut actu et distincte cognoscerentur.

Ad recentem ætatem gradum facimus, Arabes et Scholasticos prætermittentes; illos quidem, quia theoriam Aristotelis amplexati sunt, sed non raro deturpatam et corruptam placitis Neoplatonicorum; posteriores vero, quoniam ipsorum theoria circa intellectum quoad substantialia et præcipua capita cum ea congruit omnino, quæ a Clemente Alexandrino cum aliis veteribus Ecclesiæ Patribus incepta et ex parte exulta, a D. Augustino propagata et magis evoluta, in D. Thoma tandem perfecta et omnibus numeris absoluta evasit; quæque est ipsamet, quam in sequentibus exponemus. Unde

D) *Spinosa*: Tres perceptionis modos vel gradus statuit, nimirum, perceptionem *sensitivam*, *ratiocinativam*, *intuitivam*. Prima est, qua attingimus res sensibiles, sive in seipsis sive ex earum signis vel repræsentationibus imaginatione contentis: hunc perceptionis gradum *opinionem* vel *imaginationem* nuncupat. Secunda, quæ *ratio* ab ipso appellatur, est, qua notiones communes rerum efformantur et percipiuntur. Tertia, quæ *scientia intuitiva* dicitur, est, qua per ideam «essentiæ formalis quorundam Dei attributorum ad adæquatam cognitionem essentiæ rerum» pervenimus. Porro essentia hominis per Dei attributa constituitur, atque ejus intellectus seu cogitatio est modus quidam essentiæ divinæ: mens ergo humana est pars divini intellectus. Itaque, ut ipsemet fatetur, «cum dicimus, mentem humanam hoc vel illud percipere, nihil aliud dicimus quam quod Deus, non quatenus infinitus est, sed quatenus per naturam humanam explicatur, sive quatenus humanæ mentis essentiam constituit, hanc vel illam habet ideam».

E) *Leibnitz*: Animæ essentia per simplicem monadem, sicut res aliæ, constituitur. At monas hæc, quæ animam rationalem constituit, repræsentationem universi in seipsa continet, idque simul cum conscientia seu, ut ipse ait, *apperceptione* hujus repræsentationis, ita ut intellectualis cognitio

nihil aliud videatur esse apud Leibnitz nisi apperceptio, qua anima in seipsa percipit rerum naturas vel ideas gradatim et successive per evolutionem *schematis* illius universum repræsentantis. Omnis itaque cognitio, sive intellectualis, sive sensitiva, in evolutione hujus schematis simul cum *apperceptione* posita est. Quod si aliquando hæc apperceptio deficiat, ut in somno vel deliquio, deficit quidem tunc cognitio, sed non deficit repræsentatio mundi in anima, quæ semper manet, utpote ipsius essentiam constituens.

Ex qua leibnitziana theoria conjici posse videtur 1.º germanum philosophum omnimodam activitatem intellectui tribuere, nihilque passivatis in eo agnoscere.

2.º Objectum humanæ cognitionis esse, non res ipsas, prout existunt extra animam, sed ideas tantum rerum, prout in anima ipsa præcontinentur.

3.º Ideas, quibus intellectualis cognitio constituitur et successive perficitur, revera non acquiri, sed proprie innatas esse dicendas.

4.º Tandem Leibnitz theoriam circa intellectum et humanam cognitionem maxime affinem esse theoriæ Platonis, idque non solum quatenus ideas innatas adstruit, sed etiam quatenus et quia apperceptio leibnitziana non multum differt a *reminiscentia* platonica; quandoquidem, sicut per istam anima *actu* explicat et agnoscit ideas et cognitiones, quas prius habuit: ita per illam priorem anima actu evolvit et agnoscit eadem ipsa objecta, quæ in anima præcontinentur et præcognoscuntur, absque conscientia tamen seu apperceptione hujus cognitionis ¹.

F) *Mallebranche*: Duæ tantum animæ insunt facultates, quibus res percipere valet, intellectus, nimirum, et voluntas.

¹ Atque ex his colligere etiam pronum est, theoriam intellectus esse id, in quo Leibnitz magis a philosophia D. Thomæ discedit, cum in reliquis fere omnibus satis cum eo conveniat. Quod quidem ex nimio amore, quo prosequitur suam *Monadologiam*, originem sumpsit proculdubio.

Per intellectum res præsentis percipit et absentes imaginatur: «unde colligere pronum est, ait ille, intellectum res absentes, ut ita loquamur, imaginari, præsentis sentire». Unde colligo ego, apud ipsum, sensum ab intellectu specie non differre; quandoquidem, præter nunc allata verba, docet alibi conceptis terminis, «sensus et imaginationem nihil aliud esse præter intellectum res percipientem per organa sensuum»¹.

Ut sit, id certum est, cartesianum metaphysicum docere, intellectum simplicem tantum perceptionem sibi vindicare: iudicia vero de rebus efformare et circa eadem ratiocinari ad voluntatem solam spectare. «Voluntas vero, ait, solum iudicat et ratiocinatur, iis, quæ ab intellectu ipsi offeruntur, voluntarie, ut dictum est, assentiendo».

Jam hominis mens ex ea parte, qua intellectu *puro* pollet, immédiate conjungitur cum Ratione universali, id est, cum Deo, in quo proinde videmus veritates necessarias, æternas et immutabiles: videt etiam in ipso ideas rerum, ac proinde essentias. Ex quibus concludit tandem, nos, consulendo Rationem universalem, quæ est ipsa Dei ratio, «per eam cernere partem eorum, quæ Deus clarissime videt».

Hanc Mallebranche theoriam non pauci in Gallia et Italia amplexati sunt, aliquantulum tamen modificatam a quibusdam ex ipsis².

¹ Atque iste est homo, qui a recentibus catholicis scriptoribus ad nauseam usque nobis offertur tamquam metaphysicæ christianæ verus cultor, tamquam eximius D. Augustini discipulus, tamquam spiritualismi solidus propugnator! Nihilominus æquum existimo animadvertere, ipsum quandoque mentionem injicere de intellectu *puro*, quo universalis et notiones communes percipimus; sed, utrum intellectus hic ab eo, quem cum sensu et imaginatione confundit, facultas diversa seu vere distincta sit, perspicue non docuit.

² Sic Thomassini ex eadem oratoriana magistri sui familia aperte cum ipso profitetur, mentem humanam, dum æternas veritatis regulas intuetur, ipsum Deum intueri.

G) *Cousin cum novo Eclectismo*: Facultates, quæ animæ insunt, ad *sensibilitatem, intelligentiam, voluntatem* commode reducuntur. *Intelligentia*, quæ *ratio* frequentius a Cousin appellatur, in duplici statu spectari potest et revera existit: in statu *spontaneitatis* et in statu *reflexionis*. Ratio dicitur *spontanea*, quatenus et dum percipit homo in seipso sive potius in sua conscientia veritates, præsertim necessarias, æternas, immutabiles et absolutas; dum vero ipsamet ratio, se convertendo et reflectendo super conscientiam et veritates præfatas, harum originem, fundamenta ac elementa ad examen revocat, agnoscit et dijudicat, *reflexa* tunc evadit et dicitur.

Jam vero, quamvis ratio, prout *reflexa*, cujusque hominis sit propria; at *spontanea*, quamvis aliqua ratione dicatur spectare ad quemlibet hominem, quatenus singulis adest eos veluti illuminando, vere et realiter non est facultas propria, personalis et subjectiva hominis, sed potius est ratio universalis, communis omnibus, et *impersonalis*¹.

Ut sit, id indubium est, ipsum vestigia Mallebranche premere, dum rationem illam *impersonalem* cum ea Luce, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, unum idemque facit; quinimmo, quod sit ipsum Verbum caro factum, disserte profert: «Ratio, inquit, est necessarius mediator inter Deum et hominem... illud Verbum caro factum, quod Dei interpres et hominis præceptor est, simul Deus et homo». Nihil ergo mirum, si Cousin discipuli, ejusdem de ratione theoriam, quæ proculdubio Pantheismo favet, aliaque ejusdem placita pantheistica evolventes, purum putumque Rationalismum docuerint, cum impiis consecrariis omnis generis, quæ eruuntur hocce ex systemate; ut videre

¹ Æquitas tamen postulat, ut addatur, antesignanum hunc Eclectismi recentis doctrinam præfatam de ratione impersonali quoad aliquid modificasse in posterioribus operum editionibus, eo sensu, ut veritatem potius quam rationem impersonalem efficiat et prædicet.

licet in Damiron, qui autumare ausus est, mysterium Incarnationis nihil esse aliud quam symbolum, quo natura rationis humanæ significatur et repræsentatur, quatenus, scilicet, est ipsa Dei ratio, quæ homini jungitur et communicatur: historia ergo Incarnationis tamquam poesis quædam habenda est, et figura prædictæ communicationis Rationis impersonalis, vel potius Dei cum humanitate.

Quamvis porro Maret absurda hæc et impia plane consectoria et pronuntiata aliorum discipulorum vel æqualium Cousin rejiciat penitus, ut virum catholicum decet; ejusdem tamen theoriam intellectus seu rationis humanæ amplectitur ac tuetur ex parte.

H) *Gratry*: Fontes cognitionis a facultatibus cognoscendi distinguere oportet: fontes porro cognitionis sunt quidem tres, *sensus externus*, *sensus intimus*, *sensus divinus*; facultates vero cognoscendi sunt *intellectus* et *voluntas*.

Fontes cognitionis ita nuncupantur, quia materiam cognitionis exhibent, quæ materia veluti elaboratur per intellectum, sed adjutum voluntate: namque intellectus res cognoscere ac dijudicare nequit ea ratione, qua opus est ad veritatem assequendam, nisi voluntas simul recta sit. Porro cognitionis materia tribus potissimum comprehenditur, videlicet, mundo, animo humano, Deo. Sicut autem mundus nobis exhibetur per *sensum externum*, et animus noster per *sensum intimum*; ita Deus exhibetur per *sensum divinum*, qui nihil est aliud apud Gratry quam « attractio quædam Summi Boni, sive, ut Aristoteles inquit, appetibilis et intelligibilis; quam attractionem Dei, si non semper, qualis re vera est, in nobis distinguimus, certe omnes et semper ubique sentimus ».

I) *Ubaghs*: Duplex ratio in homine est distinguenda, *subjectiva*, nimirum, et *objectiva*. Ratio *subjectiva* est « congenita animi potentia acquirendi cognitiones omnis generis, viis naturæ suæ accommodatas »; *objectiva* sunt veritates illæ necessariæ, immediate evidentes et perspicue omnibus notæ. Quæ sane veritates animæ per naturam insunt, ac menti congenitæ habendæ sunt; attamen, ut distinctam et claram

notitiam earumdem mens obtineat, opus ipsi est meditatione ac externa institutione, quo semel posito, ulterius mens progreditur, ac per comparationem, analysim, reflexionem, attentionem et alios actus veritates eas evolvit et applicat, hacque ratione rerum notitiam et scientiam acquirit.

Actus seu functio, qua mens veritates immediate evidentes et necessarias, in seipsa præcontentas ac sibi congenitas, actu et distincte percipit, *visus intellectus* nuncupatur; postquam functionem illæ aliæ secundariæ exurgunt, deductio, reflexio, etc. Jam vero veritates hujusmodi animæ congenitæ, quæ etiam sunt prima scientiarum principia, eo ipso, quod æternæ, necessariæ ac immutabiles sunt, nihil aliud esse queunt quam perfectiones Dei, sive ipsa divina attributa. Ratio igitur *objectiva* est ipse Deus, qui proinde est verum lumen rationis humanæ. « Prima rationis nostræ principia, ait ille, sunt Deus ipse menti præsens, seu rationis lumen, sive lux mentis, mentem nostram modo analogo, at magis actuoso afficiens, quo lux physica afficit sensum oculorum ».

J) *Kant*: Triplex est facultas cognoscendi in homine, *sensibilitas*, *intellectus*, *ratio*. Sensibilitate, quæ vel externa, vel interna esse potest, anima recipit impressiones objecta repræsentantes, quas repræsentationes anima intuetur: unde sensatio est receptio impressionum; intuitio vero est perceptio harum impressionum, quatenus repræsentativæ sunt. Sed, quamquam materia harum intuitionum per sensibilitatem donatur animæ, hæc sensibilia objecta intueri nequit nisi sub conditionibus extensionis et successionis, ita ut spatium sit veluti forma necessaria intuitionum sensibilitatis externæ, et tempus intuitionum externæ et internæ. Ast vero formæ hujusmodi *empiricæ* non sunt, id est, ab objectis non accipiuntur, sed in ipsa anima præcontinentur, suntque proinde formæ *a priori* respectu sensibilitatis. Ex quo consequitur, spatium et tempus, Kant sententia, nihil reale esse in rebus, vel saltem ipsorum realitatem a nobis non posse cognosci.

Intellectus est facultas sensibilitate superior, qua hujus

intuitiones in unitatem conscientiae conjungit, ac conceptus et judicia efformat. Sicut ergo sensationes sunt materia intuitionum sensibilitatis, ita intuitiones istae sunt materia *conceptuum* et *judiciorum* intellectus; quae quidem judicia *quantitatem, qualitatem, relationem, modalitatem*, tamquam ipsorum necessarias *formas*, praerequirunt; quae *formae*, non secus ac illae sensibilitatis, non empiricae, sed *a priori* menti dantur, ac subjectivae proinde, non objectivae quoad nos, haberi debent.

Ratio denique est facultas ratiocinandi, per quam homo, judicia plura jungendo et ordinando, a conditionatis ad non conditionatum et absolutum assurgit: resolvit itaque ratio conclusionem in praemissas, et has iterum in alias, quousque ad praemissam aliquam deveniat, quae sit praemissa absoluta, et non conditionata.

Ex dictis facile perspicitur, theoriam Kant cum theoria D. Thomae in quibusdam convenire, in aliis differre. Accedit ad D. Thomam, cum docet: 1.º Cognitionem hominis ex sensibilitate externa, sensibilitate interna, intellectu et ratione integrari.

2.º Sensibilitatem, tum externam, tum internam, ministrare materiam cognitioni intellectuali.

3.º Propriam manifestationem seu functionem *intellectus* esse *conceptus* seu simplicem perceptionem et judicia; rationis vero, ratiocinium.

4.º Rationis proprium esse propositionem resolvere per praemissas usque ad primum aliquod principium absolute verum et indemonstrabile.

Recedit vero a D. Thoma, dum statuit: 1.º rationem esse facultatem ab intellectu distinctam; 2.º per sensationes ac intuitiones sensibiles nos percipere quidem rerum representationes seu phaenomena, at conscios non fieri de ipsa existentia aut natura objectorum extra nos; 3.º notiones spatii et temporis esse formas subjectivas sensibilitatis, sicut dum statuit, quod quantitas, qualitas, etc., sunt formae subjectivae et *a priori* judiciorum; ac proinde, 4.º nos per conceptus et

judicia vere conscios non fieri de objectiva natura et realitate objectorum, cum unum ex elementis judiciorum pure internum et subjectivum sit; 5.º tandem nos nihil certo cognoscere aut cognoscere posse circa existentiam Dei, immortalitatem animae aliasque maximi momenti veritates, quae sensibili experientiae subesse nequeunt; unde infert Kant, argumenta pro et contra similes veritates esse lusus mentis. Ex quibus facile patescit, Kant per ea pronuntiata, per quae a theoria D. Thomae recedere incipit et progreditur, latam aperire viam scepticismo et idealismo.

K) *Hegel*: Omissis Fichte et Schelling, ut brevitati consulatur, devenio ad Hegel, qui nobis offert specimen theoriae circa rationem humanam, quae hodiernis pantheistis placet. Asserit hic, cognitionem hominis ab *Idea* pura efluere, quae cum Ratione absoluta identificatur. Statuit deinde consentaneae ad systema pantheisticum, rationem triplicem manifestationem habere: 1.ª dum ratio spectatur et existit in statu indeterminationis omnimodae, in quo est veluti cogitatio *pura*, id est, quae nec ad subjectum cogitans, nec ad objectum aliquod refertur. Sed, quoniam essentia et vita *Idea* in continuo motu et nisu ad conscientiam sui assequendam posita est, dum se evolvendo extra seipsam egreditur, quae est secunda ejus manifestatio, qua incipit seipsam determinare, naturam producit, vel seipsam ut naturam *ponit*; ulterius vero se evolvendo, sui conscientiam tandem adipiscitur, ac ut spiritus ponitur: et haec est tertia manifestatio *Idea*.

Hinc colligitur, juxta Hegel, evolutionem *Idea* sive Rationis tribus perfici momentis: in primo omnia quidem continentur in ea, sed omnino indeterminate, ita ut *Idea*, spectata in priori hoc momento sive statu, nec sit subjectum, nec objectum, nec universale, nec singulare, nec natura, nec spiritus, nec quidvis aliud determinationem quamlibet involvens; in secundo seipsam cognoscit et *ponit* ut naturam rerum extra animam existentium; at in tertio momento se *ponit* ut spiritum, conscientiam sui adipiscendo, ac simul cognoscendo, se continere omnia, vel, quod in idem reddit,

omnia esse unum sive idem cum *Idea*: quæ pantheistica conclusio seu affirmatio est ultimus terminus evolutionis rationis ac perfectissima hominis scientia.

Tribus hisce momentis *Ideæ puræ* sive rationis absolutæ respondent tres functiones sive operationes, quas logici intellectui assignant: namque in primo momento spectata ratio est *notio*, quamvis omnino indeterminata; in secundo est *judicium*; in tertio vero *ratiocinatio*, per quam et ex qua concluditur omnium absoluta unitas synthetica, id est, universalis et particularis, objecti et subjecti, naturæ et spiritus, entis demum et cogitationis, quæ cuncta in *Idea* continentur, ac cum ipsa identificantur.

L) *Jacobi et Lichtenfels*: Duos hosce scriptores ideo jungimus, quia ipsorum pronuntiata circa hominis mentem et cognitionem valde affinia, vel potius eadem sunt. Hominis cognitio tribus perficitur facultatibus, *sensu*, *ratione*, *intellectu*: *sensus* percipit vel accipit immediate res sensibiles; *ratio*, quæ etiam *sensus interior* et *instinctus rationalis* a Jacobi nuncupatur, percipit immediate res insensibiles sive spirituales, ex. gr., Dei existentiam, animæ immortalitatem, justum et injustum, vitam futuram cum aliis similibus; *intellectus* notiones objectivas per sensum et rationem datas et acquisitas invicem confert, dividit, jungit, super eas reflectitur, ratiocinatur, ad determinatum systema ea reducit. Sola igitur ratio objecta intelligibilia sive insensibilia ut vere realia percipit; at intellectus repræsentationes et notiones sibi datas elaborat, sed nihil nos docet circa realem existentiam objectorum.

Systema hocce in pluribus peccat: 1.º quia rationem ab intellectu secernit tamquam facultatem penitus diversam; 2.º quia ratiocinationes efficere, quod proprium est munus rationis, ut vox ipsa indicat, intellectui tribuit; 3.º quia maximi momenti veritates, ut Dei existentiam, principia moralia, animæ immortalitatem, vitam futuram, refert ad gratis fictam perceptionem immediatam rationis atque ad cæcum instinctum rationalem: quinimmo cohærenter ad systema hocce do-

cent ejus adseclæ, nos per reflexionem et *demonstrationem*, quæ functiones sunt solius *intellectus*, minime conscios fieri posse objectivæ realitatis hujus generis veritatum; quoniam demonstratio, utpote functio mere subjectiva, rerum realitatem *scire* non facit. Atque ex his jam facile perspicitur, theoriam istam mentis ad scepticismum ac idealismum recto tramite ducere, quantumvis Jacobi illam adinventam sibi blanditus sit ad præfatos errores radicitus convellendos et destruendos.

M) *Gioberti*: Duplex invenitur in homine ratio, *objectiva* nimirum et *subjectiva*. Objectiva est ipse Deus, sive, ut ille ait, *Ideale Reale*, quod quidem menti humanæ sese intuendum offert, ac proinde dici vere potest, hominis mentem Deum ipsum ac omnia alia in Deo videre. *Ratio subjectiva* nihil est aliud quam animæ facultas, per quam Deum sive intelligibile absolutum intuetur; ex quo consequi videtur, quod proprius et primarius actus rationis subjectivæ est intuitio quædam confusa, directa ac spontanea intelligibilis absoluti, quod etiam a Gioberti nuncupatur *Ens, quod creatur existens*. At huic statui, in quo mens *Ens* hujusmodi intuetur intuitionem *directam* et *spontaneam*, succedit alter, in quo ratio verum intelligibile illud per intuitionem directam apprehensum apprehendit iterum per intuitionem *reflexam*, perquam gradatim et successive evolvit et distincte cognoscit, quod in prima intuitionem continetur. Ratio hominis, quatenus intuitionem *directam* sive *spontaneam* et *immanentem* exerit, *intellectus* dici potest; quatenus per reflexionem intuitionem illam propriam sibi reddit, distinctam efficit ac successive evolvit, *ratio* potest nuncupari ¹.

¹ Alia quædam addit italicus philosophus ad suam theoriam perficiendam et evolvendam, sed insolitis ac obscuris verbis utens, quibus sententiam suam hic, sicut in aliis, involvit et dubiam relinquit; ejus tamen accuratiorem notitiam in historia philosophiæ trademus. Interim adnotare sufficiat, ipsius theoriam circa hominis mentem et cognitionem congruere, vel saltem